

Zondag 4 oktober 2020

27^e zondag door het jaar

Evangelielezing: Johannes 4,1-42

Opening

Hartelijk welkom op deze zondagmorgen; u hier in de kerk, en u, die thuis met ons verbonden bent.

Nu de corona-pandemie weer aantrekt, maken velen zich terecht zorgen, hoe het allemaal verder zal gaan. Gevoelens en gewetens komen bij mensen in beweging: of het verantwoordelijkheidsgevoel wel voldoende bij alle mensen leeft. Niemand weet wat morgen en overmorgen mogelijk gaan brengen.

De zondagmorgen kan dan even een ijk-punt zijn in ons gevarieerde leven van alledag. Er zijn zoveel verschillende aandachtsvelden, waar je deel van uitmaakt. En bij alles willen we de waardenschaal zo goed mogelijk in evenwicht houden. Dat vraagt om momenten van rust en bezinning; enige verstillingsomgeving om je weer te kunnen laten vullen met diepere gedachten en geestkracht. (Het evangelie duidt dit ook).

Spiritualiteit vraagt om een levenshouding van openheid en overgave; inspiratie laten gebeuren vanuit die grotere ruimte van leven en geloven; alles overzien en dóórzien; dat geeft innerlijke bevrijding; nieuwe levensadem.

Overweging

Wat is het geheimvolle, dat ons in dit bijzondere verhaal zo aanspreekt? In dat vraag- en antwoordspel van Jezus met die Samaritaanse vrouw gaat het niet om een toevallig dagelijks voorval. Alle Schriftverhalen moet je symbolisch leren verstaan; ze hebben a.h.w. een binnen- en een buitenkant.

Vooraf bij Johannes, de mystieke schrijver, moet je opletten: bij hem moet je nog meer dan bij de andere evangelisten tussen de regels door lezen. Het heeft telkens te maken met: vernieuwing, omkeren van het oude verstarde stramien, nieuw geboren worden. Als een "herkenningsmelodie" komt dit steeds terug in zijn verhalen. Het gaat niet zozeer om "richtlijnen", maar om "zichtlijnen".

Ging de 1^e lezing al over de Exodus van Mozes in de woestijn, waar het volk mopperend smachtte naar water; in het evangelie laat Johannes een parallel-verhaal horen, maar met een diepere klank: de levensweg van Jezus is ook een Exodus: een moeilijke tocht naar Jeruzalem, vanwege zijn volhardende inzet voor een nieuwe menselijke wereld voor iedereen.

Bij de put van Jacob, de oude aartsvader van alle Israëlieten, gaat het om een vernieuwende herkenning van oude waarden (waarden die in het politieke belangenspel van de uiteengegroeide provincies Judea en Samaria, ondergesneeuwd waren). Het gevolg is geweest dat het eigenzinnige Judea, met de Tempel als haar trotse middelpunt, niets te maken wilde hebben met Samaria, dat in hun ogen een vergaarbak was geworden van allerlei allochtonen, vooral van Syrische mensen met versleten Joodse wortels uit het verleden. Daar ging je als “zuivere” Jood “een straatje voor om”. Dit komt ons niet helemaal vreemd voor: na de oorlog b.v. hadden wij moeite met mensen uit de Nederl. Antillen, en met de Indische mensen uit Indonesië, zoals de KNIL-soldaten met hun gezinnen. Onze opvang en behandeling van die mensen had toen niet bepaald een schoonheidsprijs.

Wij horen vandaag dat Jezus dit egocentrische waarheids-denken en de eigen verabsolutering doorbreekt. Het gaat hem om de innerlijke mentaliteit van ieder mens. Het gaat hem om het gevoel van mens tot mens, van hart tot hart. Henriëtte Roland Holst dicht hierover (zoals we straks in een koorzang zullen horen):

“De zachte krachten zullen zeker winnen in ’t eind;
dit hoor ik als een innig fluisteren in mij;
Zo ’t zweeg, zou alle licht verduistren”.

Om dit egocentrisch waarheidsdenken te doorbreken gaat Jezus, op zijn terugtocht van Judea naar Galilea, bewust door Samaria: naar die provincie van “verloren stammen”, waar mensen zonder hoop of uitzicht zomaar verder moeten leven. De vrouw, die Hij ontmoet, is in dit verhaal het symbool van héél het volk, dat hoopt op beter leven, op “levend water”. De mensen lijken uitgeput, en het is dan ook “op het heetst van de dag”, zo staat er; ze zien een betere toekomst niet meer in het verschiet.

Als wij dit verhaal horen, wil Jezus daar bewust iets aan doen. Het is het 6e uur, een gebedstijd, en dus komt het gesprek met de vrouw al gauw op het geloof: over de tempel van Jeruzalem en over hun eigen tempel op de berg Gerizim, die in een korte, heftige burgeroorlog door de Judeeërs verwoest is.

Jezus laat dan een nieuw geluid horen: God is niet het bezit en het alleenrecht van de tempel in Jeruzalem; integendeel: God is “Ruach”, Geest, levensadem. Een Geest, die als een stormwind de mensen wakker wil roepen om te laten voelen, waar het in de schepping en in onze mensengemeenschap, wezenlijk om moet gaan. Dan is het formele, rituele bidden in die tempels, hier of daar, niet meer het meest belangrijke. Dan gaat het allereerst om “bidden in Geest en Waarheid”. Om empathie en bewogenheid met de hulpbehoevende naaste, zoals daar vanoudsher door de Thora toe opgeroepen wordt: b.v. bij de Exodus, waar God tot Mozes roept: “Ik heb de ellende van mijn volk gezien en haar jammerklachten gehoord. Ik kom om het te bevrijden; en jij, Mozes, jij moet Mij helpen”. Of de profeet Jesaja, die zich gezonden weet, opdat “doven weer zullen horen, in de kakofonie van de wereld; blinden, die het niet meer zien zitten, weer hoop en uitzicht krijgen; en de stomgeslagen mensen weer levensadem krijgen.

In deze profetische figuren herkent Jezus zich; in die voetsporen en met die opdracht is hij op pad gegaan; zo wil “zoon v. God” zijn. En op die wijze wil hij de Samaritanen ook een riem onder het hart steken. Die zorg en nabijheid: dat is het “levende water” waar mensen naar dorsten.

De Samaritaanse vrouw is zo ook het symbool van óns menselijk leven. M.a.w. wij staan daar in de brandende middaghitte. Ook wij zoeken hèrebronning bij de put van onze tradities. In onze stille peinzendheid met Hem, peilt Hij ook ónze dorst, en biedt Hij zichzelf aan, als bron van levend water. Dan zegt hij eigenlijk: Leven en bidden in “Geest en Waarheid” gebeurt dáár, waar gerechtigheid, zorg om elkaar en saamhorigheid met elkaar gedaan wordt. Godsdienst heeft alles te maken met mensendienst.

Er is een bekend Jiddisch verhaal: dat tijdens de 2e wereldoorlog in Polen synagogen in brand werden gestoken. Twee rabbi's weten te vluchten, de bossen in, terwijl ze beiden iets meedragen onder hun mantel. (U kent het verhaal misschien). Ver genoeg van het gevaar zegt de één triomfantelijk: "Ik heb de waarheid kunnen redden" en hij laat de Thora-rollen zien onder zijn mantel... Dan zegt de ander zachtjes: "Ik heb ook de waarheid kunnen redden" en voorzichtig doet hij zijn mantel opzij: er ligt een klein kind in zijn armen...!! Dit verhaal imponeert me steeds weer. Wat is "Waarheid"??

Als de Samaritaanse vrouw van verbazing haar kruik laat staan, en de andere dorpbewoners erbij roept, groeit hier een nieuwe groep gelovigen, voor wie grenzen wegvallen (ieder hoort erbij) en nieuw leven opbloeit.

Tot slot: in deze corona-tijd op z'n tijd even stil staan, even verstillen en nadenken, hoe ook wij tot verdieping en tot verbreding van levensvisie kunnen komen, tot "transformatie", je leven doorzichtig maken. Ligt daar niet de kern van spiritualiteit? Even bezinnen, dat gelovig mens-zijn vraagt om bezig te blijven met de bronnen van je bestaan, waar we uit kunnen putten. Ons menselijk leven heeft diepere wortels, waar – bij alle wisselvalligheid van alledag - spirituele voeding onmisbaar is.

Waarmee vullen wij onze "levenskruik"? Waar putten wij nieuwe geestkracht uit? Wie weet brengt deze tijd ons terug bij onszelf, en vooral bij elkaar. Als je zo terug geworpen wordt op jezelf, is dat "leegte"? Of kun je die leegte juist vullen met vernieuwend "Levend water"? En kun je daarmee ook een levensbron zijn voor anderen...?

===== Gerard Weersink.